

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ «УНІВЕРСИТЕТСЬКА ОСВІТА»

У статті висвітлено процес організації інтерактивного навчання, який передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Розглянуто зарубіжний досвід використання інтерактивних методів навчання на лекційних заняттях, розкрито переваги інтерактивних методів навчання та з'ясовано особливості їх використання під час вивчення курсу «Університетська освіта» у вищому навчальному закладі.

Ключові слова: інтерактивні методи навчання, викладач, студенти, лекція, семінар, університетська освіта, вищий навчальний заклад.

Постановка проблеми. Сьогодні на ринку праці відчувається нагальна потреба у фахівцях, здатних до прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, інноваційного мислення, ефективної комунікації. Вища школа покликана навчити кожного випускника знаходити шляхи розв'язання різних проблем, сформувати здібності до самостійного творчого мислення, плідної взаємодії з оточуючими з метою досягнення поставлених цілей. Важливою умовою підготовки конкурентоздатного фахівця є інтерактивне навчання, оскільки воно дозволяє критично мислити, відійти від стереотипу дій, сприяє становленню характеру, мотивує творчість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальним питанням на сьогодні є застосування інтерактивних методів навчання в навчальному процесі сучасного вищого навчального закладу з метою підготовки висококваліфікованого фахівця, який буде конкурентоспроможним як на внутрішньому так і на зовнішньому ринках праці.

Застосуванню інтерактивних методів навчання у вищій школі присвячені роботи таких науковців як О. Бугрій, Н. Заячківська, О. Комар, Л. Козак, О. Пометун, Г. П'ятакова, О. Січкарук, І. Яцик, Л. Якімова та інші.

Не дивлячись на достатньо велику кількість наукових праць з питань інтерактивних методів навчання, спеціальні дослідження щодо застосування їх під час викладання курсу «Університетська освіта» для професійних спеціальностей відсутні.

Тому **метою статті** є висвітлення досвіду впровадження інтерактивних методів навчання у процесі вивчення курсу «Університетська освіта» для професійних спеціальностей у вищому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. Завдання, визначені Національною доктриною розвитку освіти України у ХХІ столітті орієнтують викладача на впровадження таких форм і методів навчання, які розвивають уміння самостійно вчитися, критично мислити, здатність до самопізнання і самореалізації особистості у різних видах творчої діяльності. Саме такими є інтерактивні методи навчання, які викликають інтерес до навчального процесу, розвивають творчий потенціал особистості, розумову та емоційну сфери.

Термін «інтерактивний» прийшов до нас із англійської і означає «взаємодіючий». Існують різні підходи до визначення інтерактивного навчання. Одні вчені визначають його як діалогове навчання: інтерактивний – означає здатність взаємодіяти чи знаходитись у режимі бесіди, діалогу з чим-небудь (наприклад, комп'ютером) або ким-не будь (людиною). Отже, інтерактивне навчання – це перш за все діалогове навчання, у ході якого здійснюється взаємодія вчителя та учня [3].

Інтерактивне навчання відбувається за умов постійної, активної взаємодії всіх студентів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де студент і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій,

використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації та ін.

Науковцями, багато років тому, доведено, що інтерактивні методи навчання сприяють оптимізації навчального процесу. Вони дають змогу викладачу:

- зробити навчання більш доступним та цікавим;
- ефективно розвивати навички самостійної роботи, проектної діяльності, виконання творчих робіт;
- збагачувати соціальний досвід студентів через включення в різні навчальні ситуації і їх переживання;
- розвивати у студентів здатність будувати конструктивні стосунки в групі, уникати конфліктів (або розв'язувати їх), шукати компроміси, формувати діалог, знаходити спільне розв'язання проблеми;
- навчати студентів формувати та відстоювати власну думку, вислуховувати та поважати точку зору співрозмовників;
- встановлювати емоційні контакти між учасниками навчального процесу [1; 3; 6].

За даними фахівців учень під час лекції засвоює 5 % матеріалу, під час читання – 10%, під час роботи з відео (аудіо) матеріалами – 20%, під час демонстрації – 30%, під час дискусії – 50%, під час практики – 75%, під час навчання інших чи відразу застосовуючи знання – 90% [4].

Важливо відійти від традиційної моделі викладання лекцій, яка здебільшого орієнтована на пасивне сприймання студентами змісту навчального матеріалу. З цією метою варто використовувати інтерактивні методи навчання, які дозволять залучити студентів до активного обговорення, мобілізують їхню мисленнєву діяльність.

Інтерактивні методи включають велику кількість новітніх ідей у проведенні тематичних занять. Ці заняття можуть включати в себе кілька особистісно зорієнтованих підходів для фронтального та групового втілення. З метою підвищення ефективності засвоєння навчального матеріалу під час викладання курсу «Університетська освіта» на лекціях доцільно застосувати такі інтерактивні методи навчання.

1. **«Коло ідей».** Цей метод передбачає залучення всіх до обговорення запропонованих питань. Для студентів першого курсу напряму підготовки «Професійна освіта» цей метод ефективно застосовувати під час вивчення теми «Фундаменталізація та індивідуалізація підготовки фахівців з вищою освітою». Перед початком дискусії викладач заздалегідь формулює питання, визначає місце дискусії у структурі лекції та її тривалість. Висновки мають бути початком подальшого викладання лекційного матеріалу. Використання бесіди на лекції дозволить зняти монотонність навчання, активізувати мислення, підвищити інтерес до навчання. Після викладу теоретичного матеріалу викладач пропонує студентам повернутися до свого сусіда і виконати завдання: «Визначте ключові положення останніх п'ятнадцяти хвилин», «Охарактеризуйте можливі шляхи вирішення проблеми» тощо. Коли всі ідеї щодо вирішення проблеми висловлені, можна звернутись до розгляду проблеми в цілому, потім підбити підсумки.

2. **«Навчаючись учусь»** цей вид навчальної діяльності дає можливість приймати активну участь у навчанні та передачі своїх знань іншим людям. Спочатку викладач озвучує тему лекційного заняття, потім роздає студентам картки із визначеннями та основними положеннями теми. Студенти вивчають інформацію, що міститься на картці і згодом ознайомлюють зі своєю інформацією одногрупників, попередньо адаптувавши її у доступну для себе форму. Такий метод ефективно застосовувати під час вивчення теми: «Організація навчального процесу в університеті», яка містить значну кількість визначень.

Дуже цікавим і повчальним є зарубіжний досвід використання інтерактивних методів навчання на лекційних заняттях. Зокрема у Лондонському і Оксфордському університетах лекції, як правило, оснащені технічними засобами навчання: кожна аудиторія обов'язково устаткована відеомагнітофonomою і телевізійною технікою, графопроекторами, ксерокопіювальними машинами та ін. Широкого застосування набуло створення проблемної ситуації, звернення до слухачів і одержання зворотнього зв'язку, порівняння, конкретні приклади, стимулювання слухачів до активної дискусії з лектором, аналіз переваг і недоліків матеріалу, що розглядається, проектів і пропозицій, альтернативного пояснення особливо складних проблем, залучення студентів до пошуку необхідних рішень, використання слайдів та інше.

У багатьох університетах Великої Британії на цей час дуже поширені так звані навчальні пакети, які містять навчальні посібники, книги-зошити для індивідуальних занять, що спираються на ідеї алгоритмізації навчання. До пакетів входять відеодиски, серії слайдів тощо. Навчальний пакет може містити набір предметів для конструювання, креслення, малювання, а також методичні вказівки для викладачів, що включають перелік видів занять і порядок їх проведення, поради з організації індивідуальної роботи або роботи в малих групах, рекомендації з організації лабораторних і практичних робіт, дидактичних ігор, а також запитання для самоперевірки. Розробкою таких програм-пакетів займається спеціальний Центр підвищення кваліфікації керівного педагогічного складу інституту освіти Лондонського університету [1 с. 13].

Як відомо, значно більші можливості для використання інтерактивних методів навчання мають семінарські заняття. Під час проведення традиційного семінару студент, як правило, відповідає на підготовлене питання, заглядаючи до конспекту. Решта групи нудгує, або готується до наступного питання. Таким чином, ефективність семінару знижується, опитати вдається не більше 7-9 студентів, ще 2-3 можуть щось доповнити. Це призводить до формалізму проведеного заняття, пасивності основної частини академічної групи. Впровадження інтерактивних методів дозволяє залучити всіх студентів до активного обговорення, знімає відчуття страху, напруженості. На семінарських заняттях з університетської освіти доцільно використовувати такі інтерактивні методи.

1. **«Запитання-відповідь».** Викладач ставить питання не репродуктивного характеру, формулюючи їх таким чином, щоб студенти не мали змоги дати відповідь, користуючись цитатами з конспекту або підручника.

Наприклад, на семінарі на тему: «Університетська освіта в контексті Болонського процесу», можлива постановка таких запитань: «Чому у XIX столітті, коли кількість університетів постійно збільшувалась, вони залишалися навчально-виховними і не перетворювалися на науково-дослідні заклади?», «Як Ви вважаєте чому більшість наукових досягнень Франції у XIX ст. здійснили випускники Великих шкіл?» та ін. Цей вид семінару позитивно впливає на інтелектуальний розвиток студентів, активізує їх діяльність.

2. **«Інтерв'ю з політиком».** Студентам пропонується уявити, що до них на заняття завітав відомий політик, можливо міністр освіти чи його заступник. Обирається студент, який виконуватиме роль політика. Він розповідає про «свою» діяльність, стратегічні пріоритети країни, тобто розповідь відбувається від першої особи. Інші студенти ставлять «гостю» запитання. Роль «політика» на семінарі може зіграти не один, а пара студентів, які досконально оволоділи матеріалом. Важливо привчати студентів ставити запитання, які дозволять розкрити суть питання та виявити особистісне ставлення «політика» до нього. Технологію ситуативного моделювання (метод ігрової ситуації) доцільно використовувати під час розкриття питання: «Імплементация Болонського процесу у Вищих навчальних закладах України».

3. **«Крісло автора».** Цей метод навчання несе в собі реалізацію підвищення самооцінки учнів. Його суть полягає в тому, що викладач поступається місцем педагога в аудиторії на користь студента, який іде виголошувати доповідь (реферат, замітку та ін.). Студент, перебуваючи на місці викладача, відчуває себе піднесено. Це підвищує не тільки самооцінку, а й бажання покращувати свої знання.

4. Аналіз першоджерел з університетської освіти дає можливість використовувати такий інтерактивний метод як **«Дебати»**. Наприклад, під час опрацювання закону України «Про освіту» та закону України «Про вищу освіту», студенти об'єднуються у дві команди. Перша команда – висловлює позитивні відгуки за прочитаним, інша команда – критикує і знаходить недоліки чи недоопрацювання в законодавстві. У кінці дебатів здійснюється узагальнення висловлених думок.

5. У процесі вивчення навчального матеріалу з курсу «Університетська освіта» є інтерактивний метод **«Робота в групах»**, де використовується діяльність «за допомогою іншого студента», із застосуванням прийому «Реклама університету». Студенти об'єднуються у групи по 2-4 чоловіки, які виконують роль рекламного агентства. Групи формуються за принципом «вільного складу», тому що постійний склад або учасники з подібним рівнем викликають психологічні бар'єри. У кожній групі стоїть завдання презентувати, завчасно обраний ними, університет з метою залучення студентів на навчання. Виконання даного завдання здійснюється шляхом підготовки презентації навчального закладу (з використанням комп'ютерної програми), опису історії його створення, функціонування соціальної структури та акцентуванні уваги на перевагах. Під час виконання завдання викладачем заохочується нестандартний, творчий підхід студентів до справи. Таким чином, студенти не тільки навчаються приймати спільні рішення, доходити до єдиної думки, але й мають змогу проявити свої творчі здібності.

За кордоном, останнім часом, істотно змінилася роль такої традиційної форми навчання, як семінар. Широкого поширення набули семінари дослідницького типу, які передбачають індивідуальну роботу студентів на заняттях, а саме: визначення конкретних цілей дослідження; поетапне засвоєння навчального матеріалу невеликими порціями, перехід від простого до складного; швидке й багаторазове відображення навчального матеріалу; самоконтроль студентів; засвоєння кожної попередньої одиниці навчального матеріалу як необхідна умова для переходу до наступної. При цьому обов'язковою умовою є контроль за самостійною індивідуальною роботою студента з боку викладача [1, с. 15].

Л. А. Якимова зазначає, що у вищій школі зарубіжних країн існує тенденція до введення міждисциплінарних навчальних курсів, а з ними і до проведення міждисциплінарних семінарів, на яких розглядаються проблеми, що передбачають необхідність інтеграції різних наук [1, с. 16].

У практиці вищих навчальних закладів країни Східної Європи знайшли застосування таких форм семінарів:

- розгорнута бесіда на основі плану семінару;
- усні реферати студентів з наступним їх обговоренням;
- обговорення письмових рефератів;
- семінари у вигляді теоретичних конференцій, екскурсій та бесід [1; 2; 8, с. 75; 9].

Досвід показав, що кожна з названих форм семінару має свої переваги і, у разі потреби, може застосовуватися у педагогічній діяльності. Так, розгорнута бесіда дає змогу залучати до дискусії максимальну кількість студентів. Реферативна форма семінарів дає можливість аналізувати питання на високому теоретичному рівні, оскільки при написанні рефератів студенти використовують не лише основну, а й додаткову літературу. Водночас семінар можна проводити у вигляді теоретичної

конференції, яка нагадує реферативну форму навчання. Відмінність полягає в тому, що теоретичну конференцію необхідно готувати більш ґрунтовно і в ній беруть участь не одна, а кілька студентських груп чи навіть цілий курс.

Отже, до переваг застосування інтерактивних методів навчання у процесі вивчення курсу «Університетська освіта» належать:

- підвищення інтересу студентів до вивчення матеріалу;
- можливість проявити свої творчі здібності;
- розвиток вміння розуміти та оцінювати дії інших людей;
- регулювання своїх дій відповідно до вимог членів групи і умов роботи;
- навички вибору ефективних форм та засобів передачі своїх думок, почуттів з метою досягнення взаєморозуміння;
- можливість обговорення інформації з іншими, вміння відстоювати свою точку зору.

Висновки. Інтерактивні методи навчання є органічним і суттєвим доповненням класичних методів. Вони сприяють активізації мислення, фіксації знань та умінь студентів, успішній соціалізації особистості, досягненню високих результатів навчальної діяльності, здійсненню оперативного зворотнього зв'язку, дають можливість удосконалити навчальну діяльність, активізувати не тільки свідомість, але й почуття та емоції. Вивчення курсу «Університетська освіта» з використанням інтерактивних методів навчання дозволяє ефективно здійснювати підготовку майбутніх фахівців професійних спеціальностей.

Список використаної літератури

1. Активізація навчального процесу у сучасній вищій школі: Метод. огляд / Уклад. Л. А. Якімова. – К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. – 32 с.
2. Бугрій О. Активізація навчального процесу в зарубіжній вищій школі / О. Бугрій // Вища школа. – 2008. – № 5. – С. 70–78.
3. Іванова-Комаршук О. Корисність інтерактивних методів навчання / О. Іванова-Комаршук. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/method/technol/6564/>.
4. Інтерактивні технології навчання. – Джерела толерантності. Розділ «Як ми це робимо». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tolerspace.org.ua/psiholog/inter-tekhn1.htm>.
5. Козак Л. Формування інтерактивного курсу «Основи менеджменту» / Л. Козак // Ситуаційна методика навчання: український досвід. – К. : Центр інновацій та розвитку, 2001. – С. 114–119.
6. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://univd.edu.ua/index.php?id=99&lan=ukr>.
7. Січкарук О. І. Інтерактивні методи навчання у вищій школі: Навчально-методичний посібник / О. І. Січкарук. – К. : Таксон, 2006. – 88 с.
8. Cameron B. J. Active Learning / B. J. Cameron – 7th Ed. London, ON: Society for Teaching and Learning in Higher Education. Green Guide. – 2010. – №2.
9. Manuel Dias. Teaching Strategies for Active Learning / Manuel Dias. – Centre for University Teaching. – March 2011. http://saea.uottawa.ca/cpu/images/stories/publications/cafe_ped_en_06.pdf.

Одержано редакцією 05.04.2015 р.
Прийнято до публікації 21.05.2015 р.

Аннотація. Резник Н. А. Особенности применения интерактивных методов обучения в процессе изучения курса «Университетское образование». В статье отражен процесс организации интерактивного обучения, который предусматривает моделирование жизненных ситуаций, использование ролевых игр, общее решение проблемы на основе анализа обстоятельств и соответствующей ситуации. Рассмотрен зарубежный опыт использования интерактивных методов обучения на лекциях, раскрыты преимущества интерактивных методов обучения и выяснены особенности их использования при изучении курса «Университетское образование» в высшем учебном заведении.

Ключевые слова: интерактивные методы обучения, преподаватель, студенты, лекция, семинар, «Университетское образование», высшее учебное заведение.

Summary. Riznyk N. Features of using of interactive teaching methods while studying of «University education». *The article deals with the process of interactive teaching, which involves the modeling of live situations, using of role games, a joint solution of the problem by analyzing the relevant circumstances and situations. Such methods of interactive teaching as: range of ideas, while learning I study, question-answer, interview with a politician, author seat, debates and group work are characterized.*

There is generalized, that interactive methods of teaching optimize the teaching process and allow the teacher to make teaching more accessible, efficiently develop the skills of independent work (project activities, creative work), enrich students' social experience, develop their ability to build constructive relationships in the group, to avoid conflicts (or resolve them), to form dialogue and teach students to form and defend their own opinions, listen and respect the views of interlocutors.

Foreign experience of interactive teaching methods on the lecture lessons is considered, the benefits of interactive teaching methods are disclosed and the features of their using in the study of the course of «University education» in high school are found.

Keywords: *interactive teaching methods, teacher, students, lecture, seminar, university education, higher educational establishment.*

УДК 378.147.016:514

К. Ю. Іванова

ПРОБЛЕМИ ГЕОМЕТРИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті досліджено сучасний стан геометричної підготовки майбутніх учителів початкових класів. З'ясовано специфіку геометричної підготовки та її роль у формуванні просторової уяви та просторового мислення молодших школярів. Проаналізовано проблеми геометричної підготовки майбутніх учителів початкової. З'ясовано, що зазначені проблеми потребують перегляду змісту математичної підготовки та суттєвих змін у методичній системі.

Ключові слова: *геометрична підготовка, просторова уява, просторове мислення, математична підготовка.*

Постановка проблеми. Навколишній світ, який оточує людину від народження, є тривимірним, ідеальними образами якого є просторові форми і відношення, втілені у різноманітні геометричні фігури. Така будова світу обумовлює важливість геометричного мислення для інтелектуального розвитку людини, важливою складовою якого є розвинене просторове мислення.

Для молодшого шкільного віку характерний наглядно-образний тип мислення. Практична діяльність є провідною для дітей цього віку, вони виготовляють правильні многогранники, орігами, аплікації, вирізають з паперу симетричні фігури та ін. Це посилює роль геометричного матеріалу та геометричних методів у курсі математики початкової школи.

Пропедевтичний курс геометрії у початковій школі закладає фундамент розвитку просторового мислення. Саме вчителю початкових класів надається важлива робота з формування просторового мислення молодших школярів. Від її результативності та ефективності значною мірою залежить якість знань з геометрії у середній та старшій школі. Якість геометричних знань молодших школярів потребує вдосконалення, необхідною умовою якого є геометрично підкований вчитель.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема геометричної підготовки майбутніх учителів початкових класів відображена в дослідженнях Л. П. Ануфрієвої, І. М. Власової, В. О. Гусєва, Є. О. Лодатка, О. В. Шереметьєвої, О. М. Бердюгіної,